

Podsavez muzičara, Ljubljana

Glasbena Matica, Ljubljana

V soboto, dne 12. ^{10.} marca 1927.

v Unionski dvorani

SVEČANI KONCERT

v spomin 100. obletnice smrti

L. VAN BEETHOVENA

IZVAJA SE

IX. SIMFONIJA

Sodelujejo:

Marija Žaludova, sopran;

Cirila Škerlj-Medvedova, alt;

Zdenko Knittl, tenor; Julij Betetto, bas;

dr. Josip Mantuani, govor; operni
orkester, orkestralno društvo Glasbene

Matice, člani Podsaveza, pevski

zbor Glasbene Matice

v Ljubljani

Zborovodja MATEJ HUBAD.

DIRIGENT: MIRKO POLIČ

Z a č e t e k o b 20. u r i

L. V A N B E E T H O V E N

(rojen 16. decembra 1770. v Bonnu, umrl 26. marca 1827. na Dunaju, častni član Filharmonične družbe v Ljubljani, kateri je posvetil svojo VI. simfonijo), je največji mojster moderne instrumentalne glasbe. Poleg sonat, kvartetov, opere «Fidelio», oratorija «Kristus na Oljski gori» in mnogih drugih kompozicij je ustvaril devet simfonij, devet grandiozних stavb, ki pomenijo v svoji vrsti kulminacijo vsega, kar je stvaril človeški duh. Ta dela vsebujejo globoko človeško noto, tolmačijo in obenem vzvišujejo do apoteoze psiho človeštva, njega gigantsko borbo za osvobodjenje duha od materije, v njih je prvič postala glasba tolmač želja in sanj človeštva kot kolektivnosti.

«Deveta» sintetizira vse to v en sam velik, silen pojem: neutolažljivo željo po Rádosti, iskri božji, ki edina daje življenju *raison d'être*. L. Nohl karakterizira deveto kot «duševni resummée lastne, notranje eksistence Beethovnovе»: strašni boj proti usodi in sili, ki ga je kot vsak velikan moral dobojevati v življenju, se izraža v največjem obsegu v I. stavku.

Uvod s svojo neodrejeno harmonijo (prazne kvinte a—e, kakor se pozneje izpostavi dominantne d-mola, na katerih se tavajoče razvija ritem bodočega mogočnega glavnega temata) vzbudijo v poslušalcu čut moreče praznine. Nevzdržno se razvijajoči ritem, ki ga podpira vedno naraščajoči zvok pihal, se končno izlije v grandiozen tema, poln krute veličanstvenosti; usoda, sila kajli je tu vstala pred človekom, da ga z enim mahom podere v prah. Toda kmalu se pogrezne mrka prikazen v prvotno praznino — iz katere pa kmalu zopet vstane, da v prenovljeni, še mogočnejši obliki prevzame neomejno gospodstvo nad nami. Kratek prehod v pihalih nam prinaša v b-duru stranski tema, rekel bi, refleksi človeškega občutka junakovega. Toda kratki, skoraj sentimentalni moment je že minil, čas je, da zbere junak vse svoje energije za gigantski boj, ki ga čaka, saj si mora priboriti vir vsega življenja: rádost! Ali vsi napori so zaman. Zopet se vrne začetna situacija s svojo morečo praznino, ki nas kmalu uvede v odločilno fazo dejanja. Začel se je boj, boj na življenje in smrt. Sila, upor, borba, hrepenenje, razočaranje se vrstijo, prehitvajo drugi drugega, v sredini pa vztraja nepremična, nedotakljiva, strahovita, veličanstvena prikazen, proti kateri je človeška moč ničeva. Junak resignira, usoda triumfira nad njim!

V II. stavku preživljamo reakcijo, ki nujno nastopi po tako hudem, neenakem boju. Tu dominira želja po uživanju, kateremu se vdaja junak, čeprav si je v svesti, da je to le časovita prevara. V divjih ritmih, ki se neizčrpno ponavljajo, išče pozabe za svoje gorje. Trio tega scherza pa nam nenadno prinaša sceno pravega, nepokvarjenega narodnega veselja. Tema je očitno slovanskega izvora, karakteristikon je zdrava nepotvorjena želja po življenju.

Ali veseli glasovi polagoma izginjajo, z mehkim prehodom nad g-mol-harmonijo se vrnemo k prvemu, orgijastičnemu delu, ki preleti mimo nas kakor divji, bahantski pohod. Toda na koncu stavka se povrne, čeprav fragmentarično, zdravi narodni tema, in energični končni udarci nas pouče, da je junak črpal tu novo energijo in voljo za nadaljnji boj.

Globok občutek nas prevzame ob zvokih III. stavka. Trdna vera v nadnaravno moč, ki vlada nad vsemirjem, je temeljna misel tega idealno lepega adagia, ki nas dviga v nadzemeljske sfere, kjer vladata lepota in dobrotta. Kot da se junak poslavlja od preteklosti, katere se spominja le z blago mislijo ter odpuščanjem. Godala pojo mehko pesem zamaknjenih, nedostopnih svetov, njen refren prinašajo pihala z milobo, ki jo je sam mojster le redkokdaj dosegel. Iz umirajoče melodije se poraja drugi tema, ki ga vodijo II. gosli in viole, blaga misel, spomin človeka na preteklost, kjer je trpkost že premagana in srce očiščeno. Prva misel se vrača v varijirani obliki (stavek je pisan v obliki varijacij z medigrami), na kar ji sledi zopet druga, tokrat v pihalih. Mala medigra, ki je zasnovana na motivu prvega temata, nas prevede do druge variacije v $12/8$ taktu. Energični f-udarci napovedujejo bližnji konec te idile; pripravlja se končni, gigantski napor in boj, ki ima odločiti usodo. Mehki zaključni b-dur-akordi nas navdajajo z upom na zmago.

IV. stavek je po svoji koncepciji in mogočni strukturi nedosežen v vesoljni glasbeni literaturi. Ni čuda, da je bil tudi najprosvitljenejšim umom svojega časa nerazumljiv in da je mnogo pozneje ostal celo Verdiju nerešena uganka. Vsa ogromna stavba je zgrajena iz ene muzikalne misli, iz «melodije radosi», ki varira in narašča od intimnega občutka veselja do dionizijskega vrišča veselja in radosi pijanega človeštva.

Divje obupno zazveni prvi kaotični stavek trobil, kateremu odgovarjajo recitativno violoncelli in basi. Dikcija orkestra postaja fragmentarna, recitativna, dosedanji mirni tok simfonijske linije je razbit. Kakor bi orkester iskal pravi izraz za to, kar želi povedati. Ali dolgo mu ne uspe. Pred nami se pojavljajo po vrsti reminiscence minulih stavkov, ki jih pa globoka godala trdovratno odklanjajo. Končno se po teh brezuspešnih poizkusih prikažejo v pihalih medle konture melodije radosi, preproste, ljudske pesmi, pesmi veselja in bratstva. Očitno vzradoščeni jo basi pozdravijo ter jo celo prevzamejo od pihal. Polglasno, v intimnem, veselem razpoloženju jo zapoje ter začno bujno, pestro kolo varijacij, kakršnih še ni slišal svet. Od basov jo prevzamejo viole, od teh gosli in končno ves pihalni orkester, podprt in vzpodbujan od energičnih akordov godal.

Ali kmalu zaide tok te pesmi na stranpotje, plaho se obotavlja orkester, dokler ne zazveni zopet divji, obupni krik uvoda tega

stavka. V tem trenutku največjega kaosa in najstrašnejše obupnosti, ko instrumentalni aparat odpove, se oglasi ljudski glas:

O, bratje, ne takih pesmi!
Rajši si zapojmo prijetnejše speve in radosti polne!

In pevec intonira v svetlem d-duru odo «Rádosti».

Rádost! Radost!

Rádost, krasna iskra božja, hčerka iz Elizija, duh naš stopa v žarkem ognju v sveti hram Tvoj, bóginja!	Tvoji čari vse spojijo, kar razklenil čas je krut, narod z narodom se zbrati pod milino tvojih kril.
--	---

In zbor mu pritrjuje ter ponavlja refren. Kvartet solistov nadaljuje tretjo in četrto kitico (vsaka kitica predstavlja glasbeno eno variacijo osnovnega temata), vedno spremljan od zbora:

Komur dala je usoda, da kot z drúgom drúg živi. kdor je našel ženo milo, z nami naj se veseli!	Da — in kdor le eno dušo svojo zove vrh zemljé! kdor pa ni je našel, vkradi se ihté iz zveze té.
---	---

Rádost pijejo vsa bitja z grudi mátere zemljé, dobri vsi in vsi zločesti njeno cvetno pot sledé.	Daje nam ljubav in trto, — zvestega prijatelja, — slast je bila dana črvu, — kerub v lice zre Boga.
---	--

Ej, kako to raste, kako to polje, hrumi, vriska! Da samo človeški glas, ta najfinejši vseh instrumentov, more pravilno zapeti pesem rádosti!

In pesem gre naprej. Sledi četrta variacija v b-duru. Vojni pohod! Junaki gredo in pojo:

[: Vedro, kakor božja sonca
se podé čez neba plan,
bratje, vsi v krepak polét!
kot hiti junak do zmage! :]

Vzpodbujen od teh glasov se vrže orkester v živi, nemirni fugato, ki se dotakne najrazličnejših intonacij. Po dolgi, veseli oživljajoči borbi se zopet zasveti živi d-dur vsega zbora:

Rádost, krasna iskra božja, hčerka iz Elizija, duh naš stopa v žarkem ognju, v sveti hram Tvoj, bóginja!	Tvoji čari vse spojijo, kar razklenil čas je krut, narod z narodom se zbrati pod milino tvojih kril.
---	---

Naslednji stavek je posvečen globokejšim čuvstvom; občemu bratstvu in mogočnemu stvarniku nad zvezdami:

Objemimo vse rodove!	Vse se grudi na kolena?
Ná poljub! vesoljni svet!	Slutiš, kaj je Stvarnik, svet?
Bratje, tam nad zvezdami	Išči nad svetovi sled!
naš ljubeči Oče biva!	Tam nad zvezdami res biva!

Ta molitev se izlije v mogočno dvojno fugo, v kateri se prepletata dva temata:

Objemimo vse rodove!	Rádost, krasna iskra božja,
Ná poljub! vesoljni svet!	hčerka iz Elizija,
Bratje, tam nad zvezdami	duh naš stopa v žarkem ognju
naš ljubeči Oče biva!	v sveti hram Tvoj, bóginja!

Zbor se končno združi v recitativ, ki se polagoma stopnjuje:

Vse se grudi na kolena?
Slutiš, kaj je Stvarnik, svet?
Išči nad svetovi sled!
Bratje, tam nad zvezdami
naš ljubeči Oče biva!

Kulminacija je dosežena. Zdaj je treba to krasno delo dokončati, kronati to ponosno stavbo. V pp nastopa zgoščeni tema, ki se graduira do vzklika: «narod z narodom se zbrati», prehaja v kratki pocco adagio, začinja zopet svoj zmagonosni polet, prepušča v ponovnem pocco adagio besedo solistom, ki spletejo svoje glasove v prekrasno kadenco.

Rádost, hčerka iz Elizija!
Tvoji čari vse spojijo,
kar razklenil čas je krut.
Narod z narodom se zbrati
pod milino tvojih kril.

In evo nas pri codi. V naglem crescendo preide orkester v divji, vriskajoči, zmagoslavni prestissimo ter povleče s seboj zbor, ki v dionizijski razposajenosti vriska:

Objemimo vse rodove!
Ná poljub! vesoljni svet!
Bratje, tam nad zvezdami
naš ljubeči Oče biva!

Rádost, krasna iskra božja,
hčerka iz Elizija.
Rádost, krasna iskra božja.

Opisovanje...
Kulturne...
Narod...
Opisovanje...
Kulturne...
Narod...
Opisovanje...
Kulturne...
Narod...